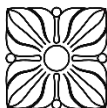
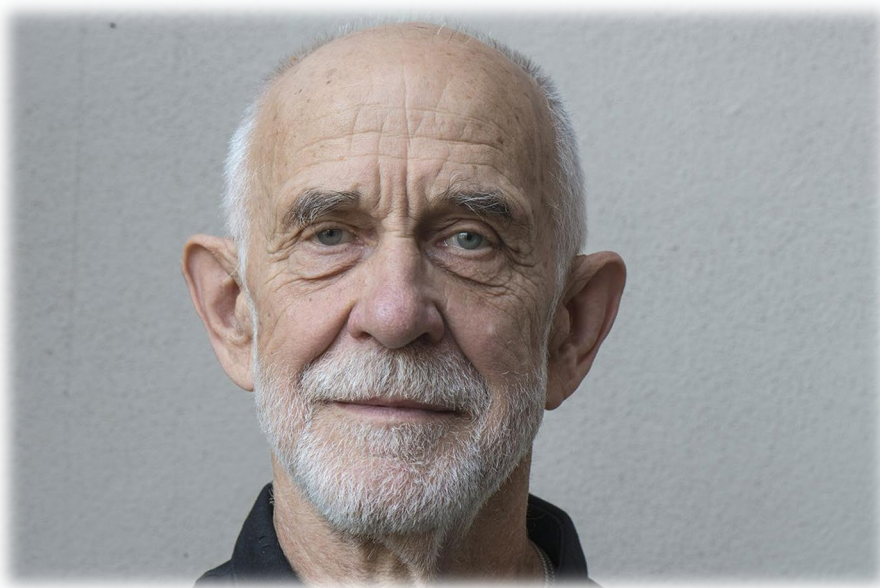

Profesors Valdis Villerušs

Ikšķīlietis Valdis Villerušs, LMA emeritētais profesors, grafiķis, mākslas zinātnieks, dzimis 1942.gada 6.maijā Ikšķilē. Tēvs – Latvijas armijas instruktors, māte – tiesas sekretāre. 1956. gadā beidzis Ikšķiles Elkšņu septiņgadīgo skolu., Rīgas 3. vidusskolu. (1960). Mācījies Rīgas LMV (1960 – 1961) Tērpu modelēšanas nodaļā. Beidzis LVMA Grafikas nodaļu (1961 – 1968), pēc trešā kursa specializējies grāmatu grafikā, tās ilustrācijai. Diplomdarbs – ilustrācijas A. Fransa stāstiem (vad. P. Upītis).

Valdis Villerušs; foto: lma.lv

Pēc LMA mākslinieks darbojies LPSR Mākslas fonda kombināta “Māksla” Noformēšanas darbnīcā “Mākslinieku namā”, bijis uzņēmuma “Latvijas papīrs” galvenais mākslinieks Strādājis par vecāko pasniedzēju LMA (1970-93), bijis Sagatavošanas un Dizaina vakara kursu pasniedzējs (kopš 1975), mākslas maģistrs, docents (1992), Komunikatīvās grafikas darbnīcas vadītājs (kopš 1993), profesors (1997). Mākslinieku savienības biedrs kopš 1986.gada. Izstādēs piedalās kopš 1968.gada. Ieguvis vairākas godalgas starptautiskos grāmatu mākslas konkursos.

Nodarbojas ar grafikas vēstures un tehnikas, grāmatu mākslas vēstures pētniecību. Viņa profesionālās zināšanas grāmatu grafikā un grāmatniecības vēsturē tiek augstu vērtētas, un viņš tiek pieaicināts darboties LZA Grāmatniecības vēstures komisijā, KM Ekspertu

komisijā, Latvijas valsts Heraldikas komisijā, veikt iespieddarbu ekspertīzi LNB, LNMM u.c. Sekmējis grāmatniecības kultūras izpratni un praksi, veidojis ilustrācijas un māksliniecisko apdari vairāk kā 100 grāmatām. Kolekcionē Latvijas seniespiedumus, latviešu grāmatu grafikas materiālus. Latvijas ZA goda doktors (2002). Sieva Dagmāra Villeruša – mākslas pedagoģe, ilustratore. Dzīvo Ikšķilē.

Valdis Villerušs no jaunības ir bijis patiesš Ikšķiles patriots, no mātes puses ikšķīlietis jau daudzās paaudzēs. Viņa savākto dokumentu, materiālu un zināšanu krājums, kas saistīts ar Ikšķiles pagasta vēstures jautājumiem, ir nenovērtējams un pilnīgi noteikti muzeja cieņs. Tās ir neskaitāmas mapes, kastes ar dokumentiem, pieraksti un daudzas, daudzas liecības, kuras rūpīgi krātas gadu gaitā. Kad 60. gadu vidū Ikšķiles luterāņu draudzei nācās atstāt baznīcu, Valdis griezās pie sava studiju biedra Imanta Lancmaņa un vēsturnieka, ikšķilnieka Mārča Kļaviņa, lai paglābtu J. Kugas altārgleznu no iznīcības Rundāles muzejā.

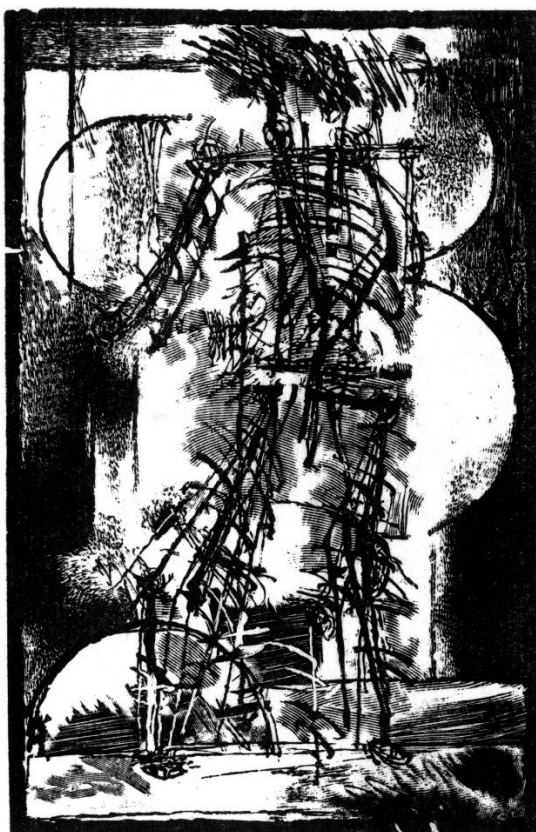
Skats uz Ikšķili, 20.gs. sākums, nezināms autors, iegūta pirms Daugavas uzpludināšanas, ekspedīcijā uz Pārdaugavu ap 1972. gadu, V. Villeruša kolekcija

1981. gadā, kad Pārkaršošanās un Atmoda vēl nebija sākušās, Ikšķiles iedzīvotāji Vaidas un Valda Villerušu organizēti, savāca 3000 parakstu, protestējot pret vecās kapsētas pārvērsanu parkā. Sākoties Atmodai, no 1987. gada V. Villerušs bija Kultūras fonda kopas priekšsēdētājs. Tas bija vesels talku vilnis, kurš vēlās pāri Ikšķilei. Iesākts tika ar talku Kābelkalnā, tad vairākās talkās sakopa kapus, uzmūrēja kapsētas vārtus, notika brāļu kapu un meža talkas. 1988. gada 28. augustā piedalījās Ikšķiles un Tīnūžu ciema Latvijas tautas frontes atbalsta grupas dibināšanā un vēlāk darbībā, no 1990. gada, kā Ikšķiles vietējās pašvaldību deputāts. *Ikšķiles Almanaha* (2005 – 2015) idejas autors un veidotājs, daudzu Ikšķilē notikušu mākslas izstāžu un pasākumu organizators. Biedrības „Par sakārtotu un laikmetīgu kultūrvidi Ikšķilē” (2008) dalībnieks. Visus pēdējos 35 gadus vienmēr piedalījies Ikšķilei svarīgu kultūrvēsturisku jautājumu apspriešanā, paužot savu viedokli. Ikšķiles novada saglabāšanas idejas aizstāvis.

Valdis Villerušs:

MANI VIENMĒR VALDZINĀJUŠAS GRĀMATAS

Nav šaubu, ka Latvijas Mākslas akadēmijas profesors Valdis Villerušs ir viena no nozīmīgākajām personībām ne tikai mūsu mācību iestādē vien. Viņa darbības loki un ietekmes jomas ir tik plašas, ka tās skar visu Latvijas māksliniecisko izglītību, grāmatniecības vēsturi un šodienu, Latvijas kultūrvidi. Viņa mērķtiecīgā sevis un savas mākslas nozares kopšana tieši pēdējos gados summējusies apbrīnojamā rezultativitātē un sekmīgā daudzpusībā.

Tēlnieka darbnīcā; V. Villerušs

Šoreiz atgādināšu tikai dažus, manuprāt, ļoti būtiskus Valda Villeruša veikuma akcentus. Plašas amplitūtas pedagogs, kurš trīsdesmit darba gados LMA spējis docēt: zīmēšanu, zīmēšanas metodiku, kompozīciju, burtu mācību, grafikas iespiestehnikas, grafikas tehnikas, iespieddarbu maketēšanu, vadījis praktiskos un teorētiskos diplomdarbus, šobrīd kā Komunikatīvās grafikas meistardarbnīcas vadītājs Grafikas nodaļas studentiem māca iz-

pratni par iespiedtehnikām un grāmatu mākslu. Viņš izstrādājis ne tikai dažādas mācību programmas un vadījis pēc savas ievirzes atšķirīgus projektus, bet arī publicējis apmēram 50 rakstus grāmatās un periodiskajos izdevumos par latviešu grāmatu mākslas vēsturi un grafikas iespiedtehnikām.

Lekcijas un referāti zinātniskajās konferencēs un konferencēs Latvijā, kā arī ārpus tās, līdzdalība Latvijas valsts Heraldikas komisijā ieņem tikpat nozīmīgu vietu, kā paša konceptuāli iecerētās un savas kolekcijas materiāliem īstenotās metodiskās un kultūrvēsturiskās izstādes - «Litogrāfija. Tehnika un funkcijas no pirmsākumiem Latvijā līdz mūsdienām» (1997, LMA aulā) un «Latviešu mākslinieku - klasiķu O. Ābelītes, A. Junkera, O. Norīša, J. Plēpja, P. Upīša - piemiņas izstāde» (2000., LMA aulā), kuras guva plašu preses un sabiedrības ievērību. Neraugoties uz ārkārtīgi blīvo zinātnisko un pedagoģisko darbību, Valdis Villerušs tomēr, pirmkārt un galvenokārt, ir mākslinieks.

Ilustrācija grāmatai, V. Villerušs

Savulaik regulāri piedalījies stājgrafikas izstādēs, kā viens no retajiem kopis kokgrebuma tradīcijas, pēdējās desmitgades intensīvāk strādājis ar grāmatu, veidojis tās māksliniecisko ietērpu. Kopš 1981. gada viņa darbi grāmatu grafikas jomā regulāri izvirzīti starptautiskiem konkursiem, arī kopš mūsu valstī notiek «Gada skaistākās grāmatas» izvērtēšana, Valda Villeruša vārds aizvien ir laureātu sarakstā.

Taču šogad profesors Valdis Villerušs iespēja to, ko līdz šim latviešu mākslas vēsturē un Latvijas grāmatniecības vēsturē nebija izdevies nevienam. Pārlūkojot 40 izdevniecību iesniegtās 149 grāmatas, konkursa «Skaistākā grāmata '99» žūrijas vērtējums: trijās grāmatu grupās labākās tituls, vienā - otrā vieta un Gada grāmatas laureāts. Atzinību Valdis Villerušs saņēma par šādiem izdevumiem:

Gada grāmata - Kopkatalogs Seniespiedumi latviešu valodā. 1525 - 1855. Latvijas Nacionālā bibliotēka.

1. vieta - Oriģinālliteratūra. Atis Ķēniņš. Mājup. Jāņa Rozes apgāds.

1. vieta - Nozaru literatūra. Grāmata par grāmatnieku Jāni Rozi. Jāņa Rozes apgāds.

1. vieta - Sevišķas grāmatas. Seniespiedumi latviešu valodā. 1525 - 1855. Latvijas Nacionālā bibliotēka.

2. vieta - Tulkotā literatūra - Šolems Našs. Nācarietis. Jumava.

Mūsu sarunā par grāmatu vietu un nozīmi cilvēka dzīvē vairākkārt atgriezāties pie ģimenes, skolas, zināšanu lomas gan mākslinieka paša pieredzētajā, gan viņa vērojumos. Šodienas publikācijā fragmenti no profesora Vaida Villeruša stāstījuma.

No savas bērnības es, protams, atceros bērnu grāmatas. Četru, varbūt piecu gadu vecumā man patika tās skatīties un šķirstīt. Vienmēr, cik es sevi atceros, grāmatas mani ir valdinājušas. Man, piemēram, patika Margaritas Kovaļevskas Kas kaitēja nedzīvot. Cieši iespiedies atmiņā kā spilgts bērnības iespaids ir Dons Kihots ar Dorē ilustrācijām. To es varēju dienām šķirstīt, skatīties, aizvien atgriezties pie jau redzētā. Tāda bija arī Tūkstots un viena nakts ar Aleksandra Apsīša ilustrācijām, arī kāds cits šo pasaku izdevums. Labprāt kavējos pie dažādām enciklopēdijām.

Asamblāža "In Memoriam"; 2013.g.; LNMM kolekcija

Mani vecāki bija kultūras cilvēki. Kā jau daudziem latviešiem, viņiem bija labas grāmatas un samērā plaša bibliotēka. Abi gan tēvs, gan māte bija grāmatu mīļotāji. Grāmatu

ziņā mūsu ģimenē tika ieturētas tādas kā 19. gadsimta tradīcijas, proti, grāmatu lasīšana priekšā. Tas bija interesanti un, iespējams, reti kur tā notika. Kad māte no cukurbietēm taisīja cukuru, tā bija liela padarīšana, kas prasīja daudz laika. Tē jāpaskaidro, ka pēc kara bija grūti laiki, mēs dzīvojām uz laukiem, un veikalā, piemēram, nevarēja nopirkt cukuru. Tad nu mana māte ēvelēja cukurbietes šķēlēs un ilgi, ilgi vārīja. Tajās reizēs tēvs sēdēja un lasīja priekšā grāmatas - viņai un mums, bērniem. No tiem laikiem es zinu daudzus skandināvu rakstniekus, jo tēvs grāmatas ņēma priekšā lielām kūrēm, piemēram, pēc kārtas visu Unseti, Hamsunu, Lāgerlevu un tā joprojām. Tika izlasītas grāmatas par Pirmo pasaules karu, par strēlniekiem, arī par spiegiem, kas mani ļoti intriģēja. Daudz es atceros tieši no šiem lasījumiem. Abi mani vecāki, arī mēs, bērni, pamatīgi strādājām un nemaz tā nevarēja atļacināt laiku, lai katrs pats var lasīt. Reizēm lasīja māte, kad tēvs ņēmās ar saviem koka darbiem. Arī manā ģimenē tā ir iegājies, Dagmāra (arī Latvijas Mākslas akadēmijas mācībspēks, Sagatavošanas kursu vadītāja – I.B.) ļoti bieži lasa man priekšā, kad strādāju darbus, kur nevajag paša galvu darbināt līdzī. Viņa man ir stundām lasījusi priekšā, agrāk arī mūsu puikām, bet tagad lasa mazbērniem.

Zigurds Konstants
Georgs Šenbergs

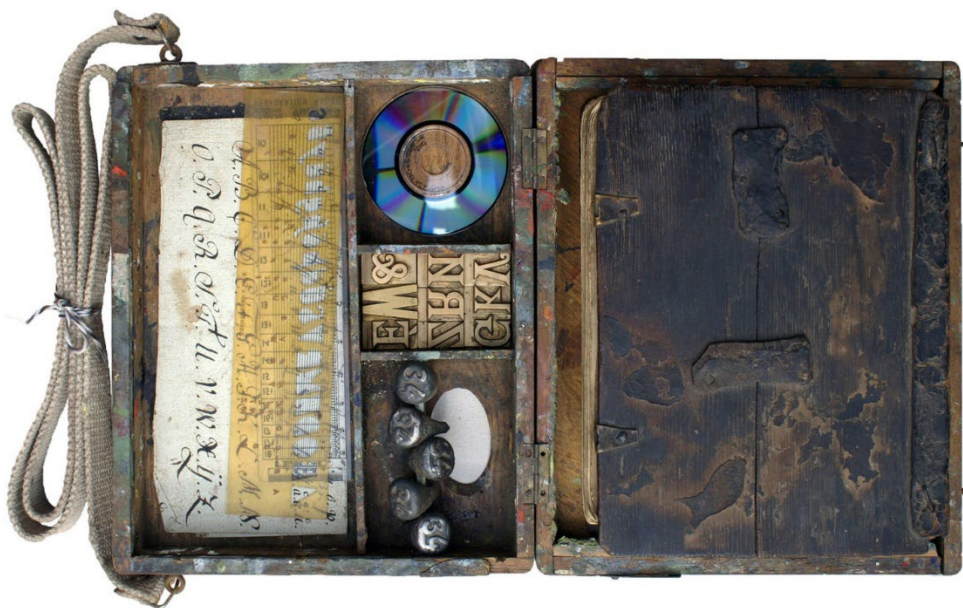
Zigurds Konstants
Georgs Šenbergs

Kāpēc sāku ar grāmatu apzināti nodarboties? To es nevaru pateikt, varu tikai atkārtot, ka grāmatas mani vienmēr ir neizskaidrojami saistījušas. To pašu varu teikt par mākslu. No bērnības atceros pirmo sastapšanos ar El Greko. Es viņu ieraudzīju 30. gados iznākušā laik-raksta Brīvā Zeme ilustrētajā pielikumā. Tajā vienmēr bija kādas mākslas darbu reprodukcijas. Melnbaltas, ļoti sliktā kvalitātē. Es, tāds puišelis, pēkšņi ieraudzīju bildi, kas mani pilnīgi fascinēja. Tur bija kādi svētie, bet katrā ziņā šī piesaiste nenotika satura dēļ. Varbūt saistīja deformācija, ekspresija.

Literatūras apguvē man daudz deva brālis Agris. Viņš, piemēram, iepazīstināja ar Čaka dzeju. Tagad it kā ir vairāki Čaka atklājēji, bet Čaks taču nekad nav bijis aizmirsts! Dzejas mīļotāju vidū viņa pirmskara radītās vērtības no jauna tika izceltas 50. gadu beigās. Pēc kara ne visu drīkstēja lasīt, piemēram, Mūžības skartos, un arī daudz ko citu. Mēs ar Agri meklējām Čaka dzeju vecā periodikā, izrakstījām visus dzejoļus (tās bija veselas klades) un mācījāmies no galvas. Čaks jau ir tāds vidusskolnieku dzejnieks, un mums toreiz tas bija vesels piedzīvojums, arī zināms pārdzīvojums.

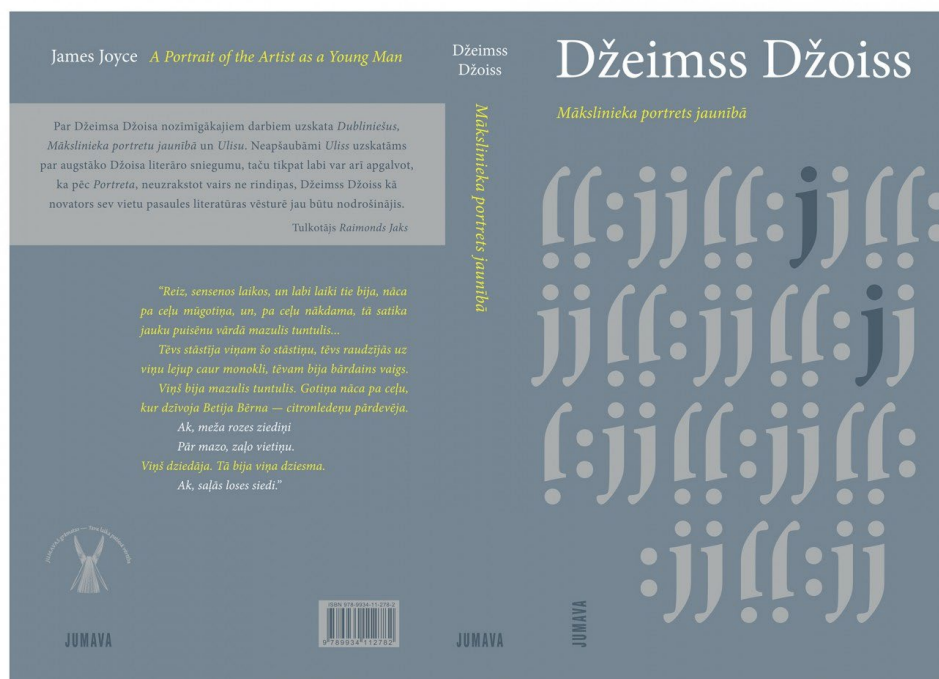
Arī skolai bija liela nozīme manā dzīvē. Es mācījos Ikšķilē, Elkšņu skolā, un man bija laba literatūras skolotāja Elfa Zirne. Tos, kuri nemācījās viņa atstāja pēcstundniekos. Skolotāja darīja visu, lai mēs iemācītos latviešu gramatiku un pareizi latviski runātu. Atceros vienu viņas teicienu, mācot pareizrakstību: kaut gan, kaut arī vienmēr raksta atsevišķi, jo kuram gan gribas tikt nokautam. Iespējams, ka tas ir trafarets, bet atmiņā tas iespiedās. Man bija labas attiecības ar skolotāju. Atceros tādu epizodi. Nez kādēļ izteicos, ka man nepatīk Vilis Lācis, un skolotāja Zirne man, mazam puīšim, tādām sestklasniekam atbildēja: Jā, jā viņu jau var palasīt, lai neaizmirstas burti. Tajos gados! Un viņa man arī nelika par Lāci mācīties.

Darbs no Valda Villeruša personālizstādes „Asamblāža” galerijā Bastejs; 2012.g.

Kad es jau biju vidusskolā, un tā bija Rīgas 3. vidusskola, tad ar literatūras skolotāju tādi īpaši kontakti neizveidojās. Tomēr arī viņa respektēja manas kaprīzes un, piemēram, ļāva nemācīties Annu Saksi. To stāstu tādēļ, ka šādai pedagoga individuālai pieejai saviem audzēkņiem ir milzīga nozīme. Tā vietā, lai es lasītu «Pret kalnu», viņa man uzdeva rakstīt sacerējumu par mīlestības tēmu latviešu dzejā. Un es arī garum gabalu sarakstīju. Par Čaku, Ādamsonu un visu ko. Rīgas 3. vidusskolā bija savulaik plaša un laba bibliotēka, kas pēc kara tika revidēta. Visas «nepareizās» grāmatas ķīpu ķīpās bija sakrautas melnajās trepēs. Tur glabājās tās kaitīgās grāmatas. Iespējams, es ne sevišķi labi mācījos, un tolaik arī nebiju īpaši uzvedīgs, bet man kaut kā bija izveidojušās labas attiecības ar mūsu ģeogrāfijas skolotāju. Viņa zināja, ka mani grāmatas interesē. Melnajās trepēs glabājās arī ģeogrāfijas kartes un

skolotāja bieži vien teica: Villeruš, atnes lūdzu kartes un tad ej vien atpakaļ... Tas nozīmēja, ka es varēju rakties pa tām grāmatu kaudzēm. Diezgan daudz no tām toreiz arī paņēmu, jo grāmatas bija paredzētas makulatūrai. Tagad man tikai pa kādai ir no tām saglabājusies, jo esmu daudzas izdāļājis, piemēram, Friča Bārdas Kopotos rakstus, Vītola dziesmu krājumus un citas. Tur bija ļoti labas grāmatas, skaistos iesējumos, pat ādas vākos. Nolikta iznīcināšanai. Esmu daudzus ar tām aplaimojis.

Džeimsa Džoisa grāmatas "Mākslinieka portrets jaunībā" iekārtojums; Jumava; 2013

Cenšos cītīgi interesēties par grāmatniecības vēsturi Latvijā un arī pasaulē. Iepazīt grāmatu māksliniecisko un poligrāfisko izveidojumu. Uzskatu, ka man ir zināma profesio-
nālisma izpratne. Ar Dagmāru bieži esam staigājuši pa grāmatu veikaliem skatīdamies, kas notiek grāmatniecībā. Īpaši padomju gados, kad labas grāmatas varēja redzēt reti. Gājām uz antikvariātiem, gājām uz Globusu, kur pārdeva ārzemju izdevumus, lai pētītu, kāda izskatās moderna grāmata, kādas ir tās jaunākās tendences. Es arī tagad bieži ieeju Rozes grāmatnīcā, lai apskatītos, jaunumus, lai redzētu, kā citi un citur strādā. Tā darīja un dara daudzi mani kolēģi. Topošo mākslinieku vidū šāda pieredzes iegūšana vairs nav īsti modē. Saviem stu-
dentiem saku: ja nevarat tikt galā ar uzdevumu, tad aizejiet uz Rozes grāmatnīcu un paska-
tieties, meklējiet piemērus, prototipus. Viņi man vaicā - kur tā Rozes grāmatnīca ir? Proto-
tipi nepieciešami ne jau tiešai kopēšanai, bet poligrāfiskās apdares tipa izvēlei. Jāatceras, ka
grāmata vienlaikus ir arī rūpnieciskā procesa rezultāts. Grāmatas formāts nav patvaļīgs, to
nosaka papīra loksnes lielums, locījums. Visā pasaulē ir grāmatu standarti. Protams, var iz-
vēlēties kaut ko pilnīgi nebijušu, bet tas prasa milzu naudu, kas parasti masu tirāžām netiek
iedalīta. Var būt gadījumi, kad tiek īstenotas kādas mākslinieka iedomas, kaprīzes, bet grā-
matniecības pamatu pamats tomēr ir standarts. Tātad grāmatas lielums ir noteikts. Ja zina
lielumu, tad nāk darbs ar grāmatas saturu - dzeja, romāns, vēsturiski dokumenti vai kas cits.

Kā tos izkārtot? Galu galā - kāds būs grāmatas formāts? Cik liela, plata, bieza, augsta? Pēc tam citi izdevniecības nosacījumi – papīra vāks vai audekla vāks, mīksta vai cietais iesējums. Kā to visu saskaņot ar mākslinieku ieceri? Studentiem šīs lietas ir jāiemāca. Bakalaura programmu nobeigumā es cenšos sameklēt viņiem konkrētu izdevniecības pasūtījumu - lai viņi var veidot reālu grāmatu, kas tiks tiražēta, un tas šķiet svarīgi tādēļ, ka jaunie mākslinieki jāiemācās veidot attiecības ar pasūtītāju, ar izdevniecības darbiniekiem, ar norisēm tipogrāfijās. Lai viņi uzzina poligrāfijas prasības, lai viņi izjūt garšu un, sākot patstāvīgu radošo dzīvi, neapmulstu. Vēlos viņiem parādīt un dot spēju orientēties grāmatu izdevniecību tirgū. Mācību procesā vajadzētu izsargāties no formāliem uzdevumiem, kas tālu no realitātes.

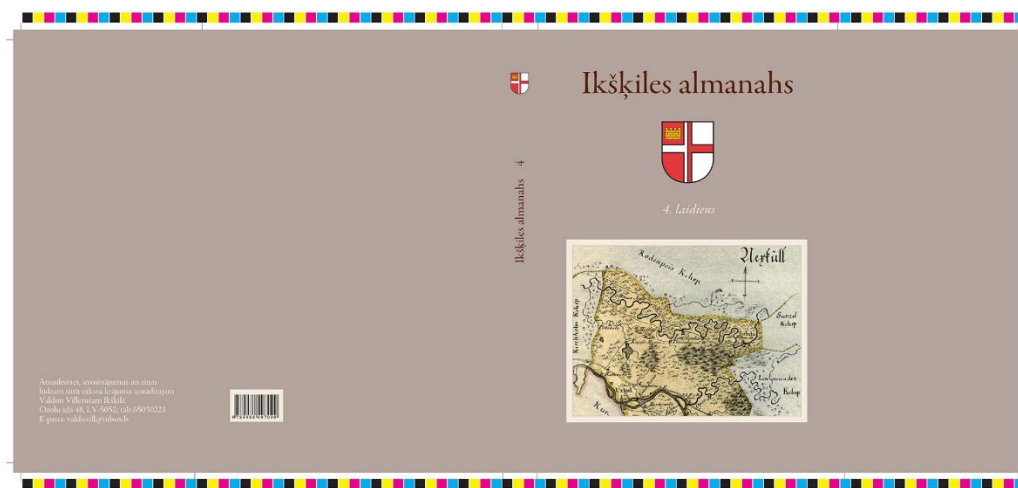

Valdis Villerušs savā darbnīcā; 2025.g.

Ja atgriežamies pie jautājuma par mīļākajiem māksliniekiem, tad grūti minēt vienu vai vairākus. Katrā dzīves posmā man ir bijušas savas intereses un atbilstoši tām esmu arī interesējies par kādām autoritātēm mākslā. Varētu teikt, ka tā skala, kas mani saista un kas man patīk, ir ārkārtīgi plaša. Maksimāli plaša. Sākot ar hiperreālistiem vai pat tādiem savā darbā absolūti precīziem akadēmistiem kā Šardēns līdz abstrakcijām plaknē, instalācijām telpā, priekšmetu mākslai, vides objektiem. Visas šīs intereses apvieno tikai viena prasība, lai mākslai piemistu tai neatņemama īpašība - emocionalitāte. Man ļoti patīk dažas agrīnas Pikaso lietas, piemēram, Vērša galva, kuru veido velosipēda stūre savienojumā ar sēdekli. Dažādas mākslas ekstravagances - galvenais, lai tam piemistu vienreizīgums un tēlainība. Šodienas mākslā, instalācijās, no dažādiem objektiem veidotās kompozīcijas mēs bieži vien redzam, ka dominē informatīvā puse, plakātiskā funkcija, kaut kāda «dziļdomība». Tā visa patiesībā ir mākslas perifērija, bet ne tuvošanās mākslas būtībai. Mēs diemžēl izstāžu zālēs varam vērot nepārprotamus aizguvumus vai neveiklus atdarinājumus. Piemēram, nupat re-

dzētajā jaunākā studentu darbu izstādē akadēmijas aulā – “Gaismā. Siltums. Enerģija”, kas notika Baltkom GSM jubilejas akcijas ietvaros, bija eksponēta uzdziedzēta zālīte, dzīvi cāļi, zivtiņas akvārijā - vairākas absolūti patapinātas lietas, jau sen redzētas, bet mākslinieciski tām nekas nav pielikts klāt no jaunā cilvēka paša. Tādēļ emocionāli tās mani pilnīgi neskar. Tas ir ārkārtīgi primitīvs pašizpaušmes veids.

Tāpat ir grāmatu jomā. Protams, ka arī šajā nozarē man ir avi mīļākie mākslinieki, ir savas autoritātes. Ja runājam par latviešu grāmatniecības vēsturi, tad viens tāds meistars, kurš, manuprāt, perfekti redzēja grāmatas koptēlu, ir Jānis Plēpis. Bieži domās apstājos pie Niklāva Strunkes, kaut gan viņš ir ļoti nevienmērīgs, Strunkes daiļradē ir viss - no šabloniskiem, panaiviem darbiem līdz pat ārkārtīgi augstvērtīgiem sasniegumiem. Par vienu no labākajiem uzskatu viņa izveidoto Aleksandra Čaka Umurkumuru. Tie ir trīsdesmitie gadi, oriģināllitogrāfijas, turklāt paša mākslinieka kolorētas. Šāda grāmata ir īsts mākslas darbs. Diemžēl Latvijā patlaban tādas neizdodam. Un neredzu praktiskas iespējas, ka tuvākajā laikā poligrāfiskās kvalitātes ziņā kaut kas līdzīgs varētu parādīties. Es runāju par grāmatām, kuras savā mākslinieciskajā un poligrāfiskajā izpildījumā varētu būt tuvu ideālam. Tas ir gadījumos, kad grāmatā ievietotie attēli ir iespiesti no oriģinālām, mākslinieka darinātām iespiedformām kā vara grebuma, litogrāfijas, kokgriezuma, asējuma un tamlīdzīgi. Līdz deviņpadsmitā gadsimta vidum grāmatas tā ilustrēja. Ar fotomehānisko līdzekļu radišanu grāmatniecībā sākās jauns posms - reproducēšana. Bet visu laiku pasaulē tomēr ir saglabājusies grāmatu ilustrāciju un reizē arī teksta iespiešana no mākslinieka darinātas iespiedformas.

Ikšķiles almanaha 4. laidiena vāka izklājums, 2012.g.

Latvijā trīsdesmitajos gados to praktizēja izdevniecība Zelta Ābele. Tās produkcijā ir labas, bibliofilas grāmatas, kurās katra ilustrācija ir oriģināls, kas novilkts no mākslinieka paša darinātas iespiedformas. Kara un padomju varas gados šādai darbībai nepieciešamā poligrāfiskā bāze Latvijā tika iznīcināta. Faktiski mums ir iespēja grāmatas ilustrācijas tikai reproducēt. Tātad tas nozīmē, ka izcilu, māksliniecisku grāmatu Latvijā šobrīd iespiest nevar. Gandrīz nevar. Paldies dievam, litogrāfijas spiedes ir saglabātas Mākslas akadēmijā un Mākslinieku namā Daugavmalā. Tās, protams, nav piemērotas masu tirāžām, bet uz šīm iekār-

tām principā varētu radīt brīnišķīgus bibliofilus izdevumus. Rietumeiropā velta lielu uzmanību šādām mākslinieciski augstvērtīgām grāmatām ar izcilu meistarību oriģinālilustrācijām. Izdevumi ar tādu autoru kā Derēns, Matiss, Pikaso, Šagāls tiek vērtēti ļoti augstu, bet līdz mūsu bibliotēkām šīs grāmatas nenonāk. Trakākais ir tas, ka lielākā daļa Latvijas lasītāju nav pat redzējuši šīs pēdējo gadu desmitos pasaulē darinātās labās grāmatas. Žēl, ka, strādājot Mākslas akadēmijā, man nav iespējams studentiem demonstrēt augstvērtīgus sasniegumus. Ir grūti viņus pārliecināt par to, kas ir pilnvērtīga grāmata, ja nomācošā vairumā jaunie cilvēki redz un pazīst gandrīz tikai komerciālu produktu. Ceru, ka arī pie mums kādreiz radīsies kāds izdevējs - ideālists!

Mākslas akadēmijā mēs šo to varētu izdarīt. Taču diemžēl man vēl nav izdevies ne savus kolēģus, ne savu vadību pierunāt pamēģināt kaut ko veikt šajā jomā. Lietuvieši jau sen to dara. Esmu redzējis viņu Mākslas institūtā nelielās tirāžās iespiestus izdevumus - mācību darbus – interesantas bilžu grāmatas, kuras darinājuši tie, kas specializējas grāmatu mākslā. Arī citur pasaulē tā notiek. Iesākumā pie mums vispiemērotākā iespiedtehnika, liekas, būtu litogrāfija. Tā der kā ilustrāciju, tā teksta tiražēšanai. Tas nozīmē, ka mākslinieks varētu bez tipogrāfiskā salikuma visu veikt ar savu roku. Līdzīgi tam kā Kronenbergs radīja vairākas brīnišķīgas bērnu grāmatas. Studentiem būtu pavisam cita interese strādāt un izmēģināt savus spēkus! Domāju, kātā varētu pelnīt arī naudu, kuras akadēmijai tik ļoti trūkst. Man ir grūti spriest par citām nodaļām, bet liekas, ka, pareizi organizējot darbu, Grafikas nodaļa savām vajadzībām varētu pelnīties. Turklāt nenodarot pāri mācību procesam, metodikai un visām tām akadēmiskajām prasībām, kuras mums ir tik svarīgas. Esmu pārliecināts, ka mācību izdevumus var virzīt tā, ka tie interesē sabiedrību. Mēs rosinātu interesi par augstvērtīgu, mākslinieciski bagātām lietām, unikālām grāmatām, oriģinālām piemiņas lapām, dažāda veida vērtīgiem tipogrāfiska rakstura mākslas darbiem. Tas celtu grafikas un arī grāmatas prestižu, vietu, nozīmi mūsu kultūrā.

